

och 5 **k** äro säkra. Efter ett tämligen stort avstånd en stav, som sannolikt varit **i**. Därefter finns ytterligare en stav, som korsas av en naturlig spricka. Slutet av inskriften kan icke urskiljas. — Gardell läser endast r. 4–7 **rkin**. Jungner uppfattar r. 1 som **k**, fördjupningarna efter 3 **p** som sk, r. 7 som **s** med föregående sk och ger följande tydning åt inskriften: »Gud bärge [själen]». Detta torde dock vara att pressa de få bevarade runspåren för hårt.

Enligt Blomberg berättar en sägen, »att dessa stenar blivit lagda över kung Inges hovmän, vilka skulle ha bott på Utterberg».

90. Håkantorps sn, Torestorp.

Pl. 70.

Litteratur: B 944, L 1353, 1354, T 31. J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 37; A. H. Wrangel 1742 i UUB R 554; C. G. G. Hilfeling, Dagbok på en resa i Westergöthland 1788 (ATA, tr. i VFT 5: 2, 1942, s. 73), Resa 1788, s. 7 (red. av P. Tham i KB F m 57: 1); P. Tham i Skara stifts tidning 1793, nr 29, bih.; P. E. Lindskog, En kortt beskrifning om Skara stift 2 (1813), s. 147, 178; G. Brusewitz, Westergötland 1860, s. 22 (ATA); P. A. Säve, Berättelse 1862, s. 189 (ATA, tr. i ATS 2, 1869, s. 147); H. Werner, Antiquariska berättelser 1 (1870), s. 4, 32; N. Beckman i VFT 4: 1 (1920), s. 63 f.; Fornminnesinventering 1929 (ATA); K. E. Sahlström m.fl., Gudhems härads fornminnen (1932), s. 225; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 391; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), passim.

Äldre avbildningar: J. Hadorph o. P. Törnewall, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 944); Wrangel, bläckteckning (i a. a.); Hilfeling, bläckteckning 1788 (i a. a., återgiven i VFT 5: 2), kopia av Tham (i KB F m 57: 1) samt av J. G. Liljegren (i Fullständig Bautil, ATA); Säve, bläckteckning (i a. a.); Werner a. a.; O. Erlandsson, träsnitt (i T 31).

Runstenen, som i orten kallas »Runshall», står nu rest c:a 1500 m. S om Håkantorps kyrka, 15 m. NV om landsvägen Håkantorps-Torbjörntorp, i övre kanten av ett litet grustag.

J. G. Liljegren registrerar stenen under två nummer, liksom den tidigare av P. E. Lindskog dubbelförts, ena gången med lokalisering till Hornberga sn, vilket emellertid är missvisande.

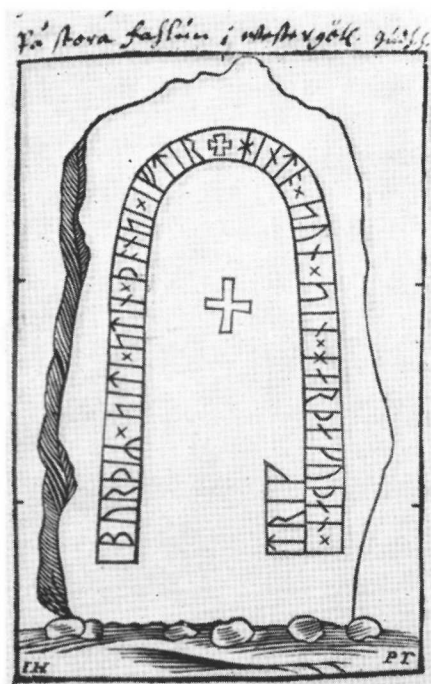

Fig. 131. Vg 90. Håkantorps sn, Torestorp. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 944).

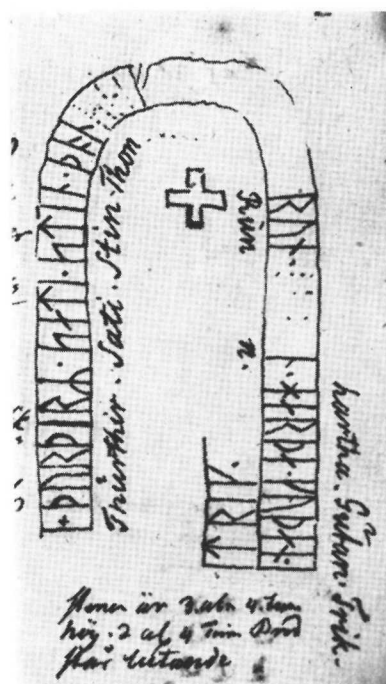

Fig. 132. Vg 90. Håkantorps sn, Torestorp. Efter teckning av Hilfeling.

Fig. 133. Vg 90. Håkantorps sn, Torestorp.
Efter teckning av Sæve.

N. Beckman (*VFT* 4: 1) har konstaterat, att stenen är tidigast nämnd i litteraturen av alla svenska runstenar. Den finns nämligen upptagen i ett brev av Magnus Ladulås 1287 (*DS* 2, nr 935) bland gränsmärken mellan Gudhems kloster och Håkantorps by: »Cum inter sponsas deo dicatas sanctimoniales de gudhem. ex vna parte, ac habitatores hacunethorp, ex parte altera moueretur questio & dissensio de metis & terminis paschuorum inter se ex vna villa et altera concurrencium. vbi inter se videlicet conuenirent, Nos ad habendam super hoc examinacionem venientes, prout secundum fidedignorum testimonia. vnj parti et alteri minus intelleximus derogari, Hos terminos inter premissa pascua statuimus, videlicet. de vinnbro. jn jadhurin. jnde in Runustenen. jnde in mædhalstenen. jnde in Hallinæ owæn widh odhens kyældu.»

Till »Håkantorps sochn på den bekanta Jekornewallen el. Segerstads Fahu» lokaliserar stenen 1742 av A. H. Wrangel, Springstad, som till teckningen av densamma i UUB R 554 fogat följande antydning om att stenen granskats av runforskare redan på 1600-talet: »Man sade mig derpå orten, at en som varit i följe med Gref Magnus De la Guardie skolat biudit till at läsa honom men de wiste ey om han kunnat.» De la Gardies följeslagare var troligen J. Hadorph, och besöket bör ha ägt rum under någon av dennes antikvariska resor 1669 eller 1671. Vid dessa tillfällen biträdde Hadorph nämligen av ritarna E. Brenner och P. Törnwall, vars signatur man jämte

Hadorphs egen finner på träsnittet i *Bautil*. Träsnittet har i J. Peringskiölds *Monumenta* påskriften »På stora Fahlun i Westergötl. Gudh. h.».

Det nedanför stenen befintliga grustaget tycks åtminstone i viss utsträckning ha funnits redan på Wrangels tid. Han kommenterar det på följande sätt. »Troligt är det att en fattig enfaldig bonde begynt at nedan för stenen gräfwä efter äodelar 3ne Torsdagsqwällar i rad men sista aftonen (sade Folket) at En faslig Iätte tagit uti honom och grufwel. piskat honom, så at han en månad sputtat blod. Om en skiälm och ingen Jätte lönt Bondens girughet på detta sättet kan wäl wara; det är wist att en stor och diup grop är nedan före stenen hwilken war mig incommod wid afritningen.»

G. Brusewitz kunde vid sitt besök 1860 icke återfinna stenen, men P. A. Sæve iakttog den 1862 »kullgräfd för skatt, nu liggande lös på marken». H. Werner, som något senare fann stenen liggande »med mossa öfvervuxen», ombesörjde med några ortsbors hjälp dess återuppresande.

Kalksten. Höjd 2 m., bredd 1,30 m. Runorna äro på det hela taget tydliga, ehuru stenen på somliga ställen är starkt vittrad. Håligheter i stenen försvåra också i någon mån läsningen.

Inskrift:

burpīr × sati × stin × þonsi × iftir × hī - - o × sun × sin × harpa × kupa × trik ×
5 10 15 20 25 30 35 40 45

Broðir satti sten þannsi æftir H ..., sun sinn, harða goðan dræng.

»Broder satte denna sten efter H ..., sin son, en mycket god ung man.»

Till läsningen: Inskriftens ramlinje begränsas på alla håll av ett tvärstreck. Före 1 **b** finnes intet sk. 1 **b** är skadad å övre bst men fullt säker. Bst till 8 **a** synes i en vittring. 14 **n** är otydlig. 20 **i** är ej stungen. Nedre delen av runan korsas av en rak skåra, som går från den övre ramlinjen till den nedre; man kan också skönja svaga fortsättningar både ovanför och nedanför runbandet. Skåran gör intryck av att vara huggen, men är säkerligen naturlig. 21 **f** har förlorat större delen av undre bst i en vittring. B 944 och Liljegren har

efter 24 **r** ett malteserkors. I verkligheten finns där bara ett vanligt kryss som sk. 25 **h** är säker. R. 26 har en liten fördjupning tvärs över bst, men ingen bst synes, troligen **i**. Av de följande två runorna finnas endast svaga spår. Ristningsytan är här svårt vittrad. R. 28 kan möjligen vara **n**, **t** eller **l**, men allt är mycket osäkert. Vid platsen för ev. **t**-bistavar finnas tydliga vittringsskador. Sk efter 32 **n** är mycket otydligt. — Av tidigare läsningar har B 944 8 **i**, 24 **r**, 27–28 **nt** (Liljegren följer *Bautil*, men r. 1 läses **p**); Hilfeling: 1 **p**, 6 **ra**, r. 22–29 olästa, 30 **r**, r. 33–34 olästa, sk i form av ett kors före r. 1, övriga sk i form av en punkt; Sæve: 8 **i**, 17–19 **ese** × **i**, r. 26–29 olästa, intet sk efter 32 **n**. Torins läsning överensstämmer helt med den här ovan meddelade.

Inskriftens första namn är med all sannolikhet *Broðir* med omkastade **r**- och **u**-runor. Namnet är ursprungligen östnordiskt med talrika belägg i medeltida litteratur. Det förekommer även i några andra runinskrifter, de flesta på stenar i Skåne och på Bornholm.

Det andra namnet läses av Hadorph **hinto**, likaså av Wrangel 1742. Huruvida denna läsning grundar sig på tydligare runspår i den nu hårt vittrade ytan, vet man icke, men det är knappast troligt; i varje fall har C. G. G. Hilfeling 1788 avstått från en bestämning av runorna ifråga. I klart medvetande om att de tre mellersta runorna i namnet äro mycket osäkra men tydligen förlitande sig på de äldre teckningarna har H. Jungner föreslagit en tolkning *Hændi*(?). Ett sådant namn är emellertid icke tidigare känt. Bortsett från teckningarnas tvivelaktiga vittnesbörd kunde man enligt mitt förmenande med större fog gissa på exempelvis *Hialli*, som tillhör det kända namnförrådet. En exakt tolkning kan emellertid icke utvinnas med mellanpartiets osäkra runspår som underlag.

En ortstradition, som knutits till stenen och i flera av källskrifterna antytts, relateras av Wrangel. Med de reflektioner han själv tillfogar utgör den en tacknämlig liten kulturbild från det gryende upplysningstidevarvets första dagar. »Af denne stenen mærkte iag huru tokig folkets Tradition kan vara, en gammal Torpare som bodde ey långt derifrån, sade at en Konung som hette Rundske skulle liggia där begrafwen, att stenen nämdes än efter honom Runske sten; han sade om någon kunde läsa det som på stenen är ritadt skulle man finna det så wara. Iag läste för honom innehållet men han blef ändå wid den tankan i hwilken hans Fader honom derom lämnat.»

91. Högstena sn, kyrkogården. Nu i Skara museum.

Pl. 72.

Litteratur: T 73 (med tolkning av S. Bugge). Kyrkoinventarium 1829 (ATA); K. E. Sahlström m.fl., Gudhems härads fornminnen (1932), s. 230; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 390; S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid 1 (1937, rev. 1945), nr 676.

Äldre avbildningar: S. Welin, tuschteckning (VFA), träsnitt (i T 73); Gardell a.a. 2 (1937, rev. 1946), s. 44.

Denna runristade gravsten förvaras nu i Skara museum.

Stenen finns omnämnd i kyrkoinventariet för Högstena 1829 sålunda: »Runstenar finnas 2:ne ... Den andre, liggande utanför södra kyrkväggen, består af Sandsten, hvilken undre Sida är platt, men den öfra afkantad, midtpå upphögd, sluttande åt Sidorna. Bokstäfverne äro nu mer oläslige.» På K. Torins tid låg den alltså på kyrkogården. Sedermera flyttades den till Edåsa kyrkomuseum, innan den slutligen hamnade i Skara museums samlingar. Då tolkningen av inskriften föreföll Torin vanskelig, hänvände han sig till S. Bugge, vilkens läsning och uttydning han sedan i *Vestergötlands runinskrifter* framför.

Sandsten. Längd 1,53 m., bredd 0,67 m. Stenen är något skadad vid huvudändan. Inskriften är anbragt på den välvda stenens krön på ömse sidor om en upphöjd list (vittrad repstav?). Mot stenens sidor begränsas inskriften av sinsemellan parallella, grunda skulptörändar.

Inskrift:

- **eidir** : **au** : **bārne** : **do** : **kona** | **andræsa** : **præst** :

[H]eiðr(?). Af barne do kona Andresa præst[s].

»Hed(?). I barnsäng dog Andreas prästs hustru.»